

Kwaliteitsnormen futsalaccommodaties

Voorwoord

De wedstrijd- en trainingsactiviteiten van futsalverenigingen vinden veelal plaats in een sporthal die daarnaast ook voor bewegingsonderwijs en andere takken van binnensport wordt ingezet. Meestal is een dergelijke sporthal eigendom van de gemeente waarin ze is gesitueerd, soms berust het eigendom bij de betreffende onderwijsinstellingen. Slechts in een beperkt aantal gevallen is de hal in bezit van de gebruikmakende sportvereniging(-en). Sportaccommodaties, uitsluitend in gebruik bij (zaal)voetbalverenigingen, zijn er niet of nauwelijks.

Om verenigingen, met name degene die over een eigen zaalaccommodatie (willen) beschikken, inzicht te bieden in aan welke regels en normen een futsalaccommodatie moet voldoen, heeft de KNVB deze regels en normen in deze brochure uiteengezet

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Wedstrijdruimte: afmetingen	5
2. Wedstrijdruimte: afwerking	6
3. Wedstrijdruimte: verwarming en ventilatie	7
4. Belijning	8
5. Strafschopgebied en strafschooppunt	9
6. Wisselzone	10
7. Plattegronden	11
8. Speelveld (sportvloer)	13
9. De doelen	14
10. Reclameborden	15
11. Wedstrijdklok en scorebord	16
12. Tribune	17
13. Speelveldverlichting	18
14. Kleedgelegenheid	19
15. Gebouw overig	20
16. Parkeergelegenheid	21
17. Aansprakelijkheidsaspecten	22

Inleiding

In deze publicatie zijn regels, normen en aanbevelingen opgenomen zoals deze door de KNVB worden gehanteerd bij de uitvoering en inrichting van futsalaccommodaties. Het gaat om een combinatie van reglementaire eisen (regels), sporttechnische normen en praktische aanbevelingen. Bij een aantal onderdelen zijn tevens de regels aangegeven die gelden voor accommodaties waar wedstrijden in de ere-, eerstedivisie of interlands worden gespeeld.

Futsal wordt meestal gespeeld in accommodaties (sporthallen) waar naast futsal ook andere takken van sport worden beoefend. Overdag zijn deze sporthallen veelal in gebruik bij onderwijsinstellingen. Voor deze accommodaties zijn de sporttechnische normen van toepassing zoals die door de betreffende nationale normcommissies (Nationale Normcommissie Sportvloeren en de Normcommissie Overdekte Multidisciplinaire Sportaccommodaties) zijn opgesteld. Wanneer aan deze normen voldaan wordt, die in sommige gevallen 'strenger' zijn dan noodzakelijk voor het spelen van futsal, kan er in het algemeen vanuit worden gegaan dat deze sporthallen ook voor het spelen van futsal kunnen worden ingezet. Waar dit van toepassing is, zal dat in de navolgende hoofdstukken, nader worden aangegeven.

Voor zover het om normen gaat betreffende het sportgebouw, moeten deze gezien worden als een aanvulling op de minimale (technische) eisen zoals die in het Bouwbesluit zijn opgenomen; de in Nederland voor de bouw geldende regelgeving.

Voor de specifieke normen en aanbevelingen voor de bouw van klee- en clubaccommodaties, die mogelijk deel uitmaken van een futsalaccommodatie wordt verwezen naar de speciale brochures die daarvoor worden uitgegeven.

1. Wedstrijdruimte: afmetingen

Regel(s)

Voor de Nederlandse situatie gelden de volgende regels:

- De afmetingen van het speelveld zijn minimaal 38 en maximaal 42 meter in de lengte en minimaal 18 en maximaal 25 meter in de breedte.
- Het speelveld moet een rechthoek zijn.
- Rondom het speelveld, buiten de grenslijnen (achterlijnen en zijlijnen) dient een obstakelvrije uitloopruijnte van minimaal 2 meter aanwezig te zijn.
- De vrije hoogte boven het speelveld inclusief minimaal vereiste uitloopruijnte dient minimaal 7 meter te bedragen.

Eredivisie, eerste divisie en Internationale wedstrijden

- De afmetingen van het speelveld zijn minimaal 38 en maximaal 42 meter in de lengte en minimaal 20 en maximaal 25 meter in de breedte.

Toelichting:

De maten van het speelveld zijn de zuivere speelveldmaten (netto maten) inclusief de lijnen. Voor de plattegronden wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

De uitloopruijnte is de veiligheidszone die rondom ieder speelveld aanwezig moet zijn en behoort tot het speelveld. De eisen die aan het speelveld worden gesteld - vlakheid, hardheid, enz. - zijn ook van toepassing op de uitloopruijnte.

Zitruimte voor coach/spelers, voorzieningen voor de tijdwaarnemer, reclameborden en overige sportmaterialen worden als obstakels beschouwd. Voor dit soort voorzieningen, evenals publieksvoorzieningen zal rekening moeten worden gehouden met extra (vloer)ruimte buiten het speelveld en de uitlopen.

Bestaande sporthallen

In bestaande voor meerdere takken van sport te gebruiken sporthallen is nagenoeg altijd een speelveld van 40 meter in de lengte en 20 meter in de breedte aanwezig, waar futsal gespeeld kan worden. Dit geldt eveneens voor nieuw te bouwen sporthallen, waar meerdere takken van sport beoefend zullen gaan worden.

Voor bestaande hallen waar een uitloopruijnte van kleiner dan 2 meter doch minimaal 1 meter aanwezig is, kan ontheffing worden verleend. Hiervoor dient men in overleg te treden met de KNVB.

Indien ontheffing wordt verleend mag de zitruimte voor coach en spelers niet binnen 1 meter van het speelveld liggen.

OMS sporthal

Wanneer in een accommodatie twee of meer van de volgende activiteiten kunnen plaatsvinden: lichamelijke opvoeding, gymnastiek, badminton, basketball, handbal, korfbal, tafeltennis, volleybal, zaal hockey en futsal wordt deze accommodatie een overdekte multidisciplinaire sportaccommodatie (OMS accommodatie) genoemd. Voorwaarde daarvoor is dat de accommodatie voldoet aan de door de Normcommissie Overdekte Multidisciplinaire Sportaccommodaties opgestelde normen. Het speelveld in een OMS accommodatie waarin handbal, korfbal, zaal hockey en futsal kan worden gespeeld, wordt combiveld genoemd; de accommodatie met daarin zo'n veld opgenomen een OMS sporthal. Bij aanwezigheid van een goedgekeurde OMS sporthal met daarin een combiveld met futsalbelijning kan futsal volgens de reglementen van de KNVB worden gespeeld.

2. Wedstrijdruimte: afwerking

Norm(en)

- De wanden in de wedstrijdruimte dienen tot een hoogte van 2 meter volledig vrij van obstakels en vlak te worden uitgevoerd. Elementen als bedieningsmechanismen, constructieve kolommen, brandslanghaspels die lager dan 2 meter hoog op de wand aanwezig zijn mogen maximaal 15 mm uitsteken en mogen geen scherpe randen hebben.
- Bij toepassing van wandafwerkingsmateriaal zoals plaatmateriaal, mag tot 2 meter hoogte de ruimte tussen de elementen niet groter zijn dan 8 mm en de diepte van de voeg mag niet groter zijn dan 12 millimeter.
- De balvastheid van plafond- en wandafwerking dient te voldoen aan de norm DIN 18032 (deel 3).
- De wanden dienen van een materiaal te zijn dat lichamelijk letsel zoveel mogelijk uitsluit.
- De wanden dienen van een materiaal te zijn dat niet vergruist.
- In de wedstrijdruimte aanwezige uitwendige hoeken dienen tot een hoogte van 2,0 meter boven de sportvloer te worden afgerond.
- Glasvlakken zijn bestand tegen beschadigingen ten gevolge van normaal sportgebruik.
- De lichtreflectie van toe te passen kleuren in de wedstrijdruimte dient te voldoen aan de volgende criteria:

	Lichtreflectie (%)
Plafond	60-80
Wand	35-60

Indien de toegepaste kleur binnen de norm valt, maar de werkelijke lichtreflectie, als gevolg van de structuur van de wand hiervan afwijkt, is dit een toelaatbare afwijking.

- Het plafond dient bestand te zijn tegen mechanische beschadigingen.
- Het plafond van de wedstrijdruimte mag geen scherpe uitsteeksels bevatten.
- Deuren en ramen mogen de wedstrijdruimte niet indraaien.
- Vanuit de wedstrijdruimte dienen eventueel aanwezige scoreborden en geluidsinstallaties bedienbaar te zijn.
- Daglichttoetreding welke hinderlijke reflecties, lichtstrepen of verblinding kan veroorzaken is niet toegestaan. Daar waar daglichtopeningen worden toegepast, waarbij hier niet aan kan worden voldaan, dient het daglicht volledig geweerd te kunnen worden.
- Van toepassing is de norm ISA-US1-D.1 zoals die door de Normcommissie Overdekte Multidisciplinaire Sportaccommodaties is opgesteld.
- Het achtergrondgeluidsniveau in de wedstrijdruimte mag niet meer dan 45 dB(A) bedragen.
- De nagalmtijd in een wedstrijdruimte voor futsal mag, afhankelijk van de grootte van de accommodatie, niet langer zijn dan 1,5 a 1,9 sec.
- Indien de accommodatie voor onderwijsdoeleinden wordt gebruikt, dient rekening te worden gehouden met de ARBO wetgeving die hier van toepassing op is. Tevens moet dan van een kortere nagalmtijd worden uitgegaan.

Aanbevelingen

Aanbevolen wordt de wanden in de wedstrijdruimte tot een hoogte van 3 meter volledig vrij van obstakels en vlak uit te voeren.

- Indien de accommodatie als OMS sporthal gebruikt gaat worden zijn afhankelijk van de grootte van de sporthal kortere maximale nagalmtijden van toepassing. Hiervoor wordt verwezen naar de norm ISA-US-BF1. Het achtergrondgeluidsniveau in de wedstrijdruimte mag in dat geval niet meer dan 40 dB(A) bedragen.

3. Wedstrijdruimte: verwarming en ventilatie

Norm(en)

- De temperatuur in de wedstrijdruimte dient minimaal 15 °C. te bedragen.
- Luchtsnelheden ten gevolge van de verwarmingsinstallatie zijn tot een hoogte van minimaal 2,5 meter boven de sportvloer niet hoger dan 0,5 m/s
- De verwarmingsinstallatie dient bestand te zijn tegen mechanische beschadigingen ten gevolge van ballen en sporters
- Per actieve sporter dient minimaal 40 m³ en per toeschouwer dient minimaal 20 m³ verse lucht per uur te worden geventileerd met een minimum van éénmaal de ruimte-inhoud van de wedstrijdruimte per uur.
- Luchtsnelheden ten gevolge van de ventilatie-installatie zijn tot een hoogte van minimaal 2,50 meter boven de sportvloer niet hoger dan 0,5 m/s.
- De ventilatie-installatie dient bestand te zijn tegen mechanische beschadigingen ten gevolge van ballen en sporters.

Toelichting:

In sommige van bovengenoemde normen wordt van lagere waarden uitgegaan dan in de door de Normcommissie OMS accommodaties opgestelde normen. Het betreft de temperatuur in de wedstrijdruimte en de minimale hoogte waarop de genoemde luchtsnelheden-waarden nog van toepassing zijn. Indien in een goedgekeurde OMS-sporthal wordt gespeeld kan er van uitgegaan worden dat aan de betreffende OMS normen is voldaan.

4. Belijning

Regel(s)

- Het speelveld moet afgebakend zijn door duidelijke lijnen. De twee lange lijnen heten zijlijnen, de twee korte lijnen doellijnen.
- Alle lijnen zijn minimaal 5 en maximaal 8 centimeter breed.
- De lijnen tussen de doelpalen moeten dezelfde breedte hebben als de doelpalen en de doellat, namelijk 8 cm.
- Het speelveld wordt door een lijn, evenwijdig aan de doellijnen en even ver van beide doellijnen verwijderd, in twee gelijke helften gedeeld. Deze lijn heet middenlijn.
- Het middelpunt van het speelveld ('middenstip') moet duidelijk zijn aangegeven met een lijntje haaks op de middenlijn met een lengte van ongeveer 35 centimeter (+ 15 centimeter aan beide kanten van de lijn).
- Rondom het middelpunt moet een cirkel met een straal van 3 meter zijn getrokken.

Toelichting:

De term doellijn duidt op de gehele lijn aan de korte zijde van het speelveld. Op het midden van deze lijn moet een doel zijn geplaatst.

Omtrent de kleur van de belijning zijn er geen voorschriften, daar deze afhankelijk is van de kleur van de vloer. De lijnen dienen duidelijk te contrasteren met de kleur van de vloer (lijnkleuren bijvoorbeeld wit, oranje of zwart, waarbij bij een combiveld zwarte belijning het meest gebruikelijk is).

De lijnen welke de verschillende gebieden in het speelveld begrenzen, behoren tot die gebieden.

Voor de plattegronden wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

Eredivisie, eerste divisie en Internationale wedstrijden

- Bij internationale wedstrijden moeten de hoekschoopgebieden in de vorm van een kwartcirkel met een straal van 25 centimeter aanwezig zijn.

Aanbevelingen

Binnen het speelveld mag een kwartcirkel worden aangebracht met een straal van 25 centimeter, gemeten vanaf de vier snijpunten van doellijn en zijlijn, die fungeert als hoekschoopgebied.

Buiten het speelveld op 5 meter afstand van het snijpunt van doellijn en zijlijn mag loodrecht op de doellijn een lijn van maximaal 8 centimeter worden aangebracht om er voor te zorgen dat de afstand van 5 meter bij het nemen van een hoekschoop in acht wordt genomen. Is er een kwartcirkel als hoekschoopgebied aangebracht, dan dient deze lijn op 5,25 meter van het snijpunt van doellijn en zijlijn te worden aangebracht.

OMS sporthal

Voor de bestaande of nieuw te realiseren OMS-sporthallen met een combiveld is de breedte van de lijnen strikt omschreven. De breedte van de voor futsal relevante lijnen in een combiveld bedragen steeds 5 centimeter. De enige uitzondering hierop wordt gevormd door de tussen de beide doelpalen gelegen lijn, waarvan de breedte 8 centimeter bedraagt.

5. Strafschopgebied en strafschoppunt

Regel(s)

- Aan beide korte zijden van het speelveld is een strafschopgebied aanwezig.
- Loodrecht op de doellijn op een afstand van 6 meter van de binnenkant van elke doelpaal moet een kwart cirkelboog met een straal van 6 meter naar de doellijn aan de buitenzijde van het doel worden getrokken. Tussen beide kwart cirkelbogen is op een afstand van zes meter van de doellijn een lijn met een lengte van 3 meter evenwijdig aan de lijn tussen de doelpalen aanwezig. De ruimte binnen de beide op deze wijze verbonden kwart cirkelbogen heet het strafschopgebied.
- Het strafschoppunt bevindt zich tegenover het midden van de doellijn en even ver van beide doelpalen, op een afstand van 6 meter gemeten langs een denkbeeldige lijn rechthoekig op de doellijn. Het punt wordt aangegeven met een lijntje met een lengte van ongeveer 35 centimeter haaks op de lijn die het strafschopgebied begrenst (+ 15 centimeter aan beide kanten van deze lijn).

Toelichting:

Spelers van beide teams, met uitzondering van de strafschnemer en de doelverdediger, dienen zich tijdens het nemen van een strafschop gedurende wedstrijden in de ere-, of eerstedivisie achter deze markering op te stellen totdat de bal in het spel is.

Ere-, eerstedivisie en Internationale wedstrijden

Voor het spelen van wedstrijden in de ere- en eerstedivisie dient in elke speelhelft een tweede strafschoppunt te zijn aangebracht op een afstand van 10 meter van het midden van de doellijn en even ver van beide doelpalen. Dit punt heet het tweede strafschoppunt. Deze voorziening kan ook met tape worden aangebracht. Aan weerszijden van het tweede strafschoppunt dient op 5 meter afstand ervan een markering te worden aangebracht.

Voor de plattegronden wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

6. Wisselzone

Regel(s)

De wisselzones worden aangegeven op de zijlijn voor de bank (en) van de wisselers waar de wissels plaatsvinden.

- Zij zijn aangebracht voor de instructiezone en hebben een lengte van 5 meter. Zij worden gemarkeerd door lijnen aan het einde. Deze lijnen zijn 80 cm lang (40 cm binnen en 40 cm buiten het speelveld) en zijn 8 cm breed.
- De ruimte voor de tafel van de secretaris alsmede 5 meter aan weerszijde van de middenlijn dient obstakelvrij te zijn.
- De wisselzone is aangebracht op die helft van het speelhelft van het team dat deze helft verdedigt.

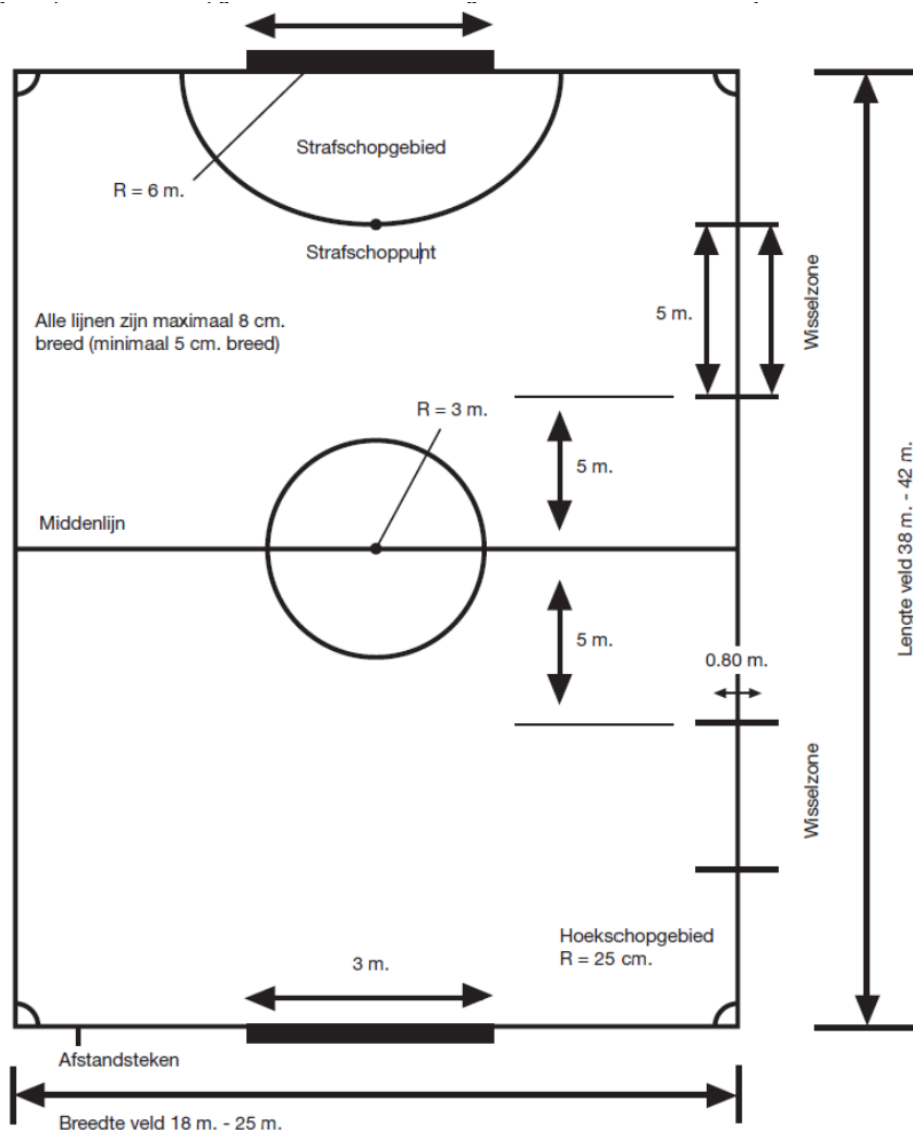
Toelichting:

Spelers die gedurende een spelerswisseling het speelveld verlaten en betreden, moeten dat doen in dat gedeelte van de eigen speelhelft dat tussen die twee lijnen van 80 centimeter ligt.

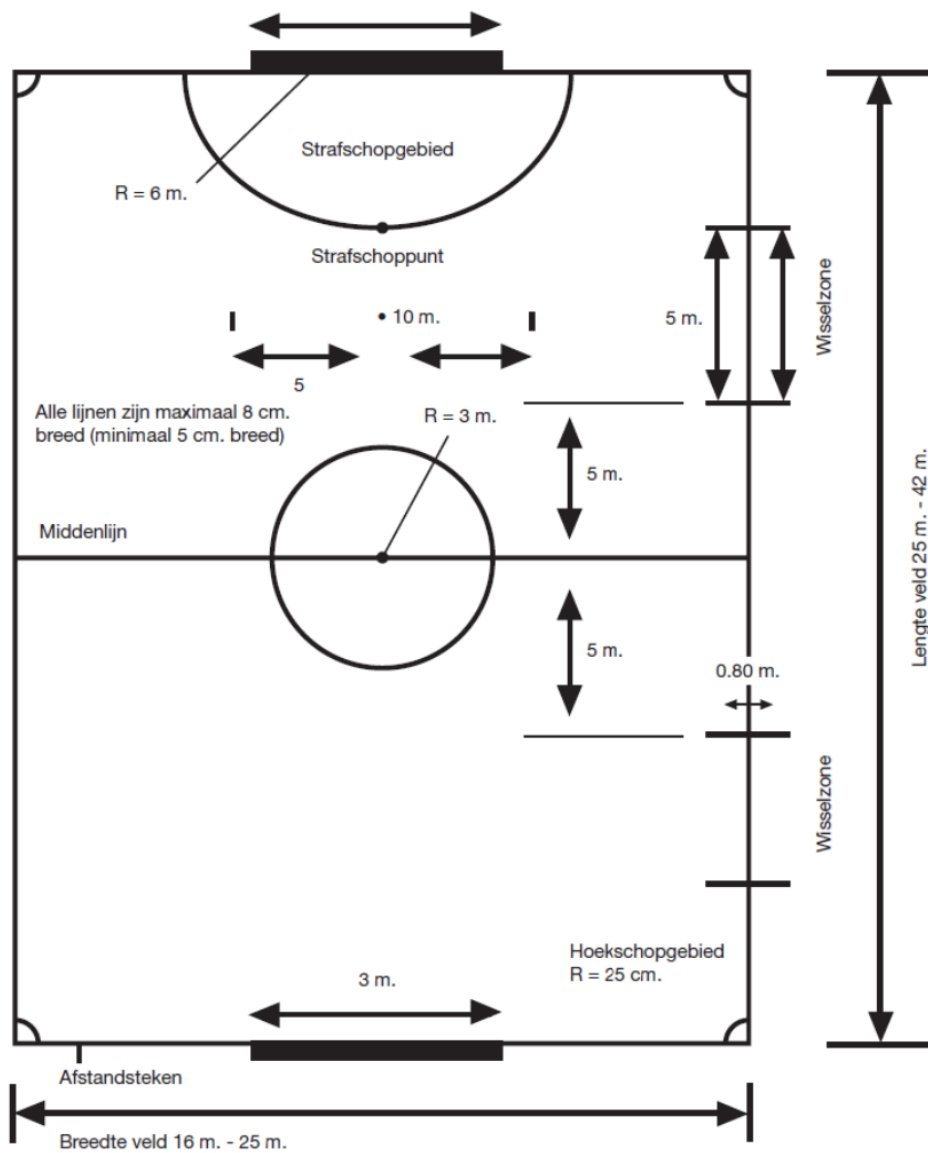
De wisselbank moet plaats kunnen bieden aan maximaal dertien personen. Uitgaande van 60 centimeter per persoon betekent dit een bank met een lengte van 7,80 meter. Naast de wisselbank moet ook zijn voorzien in een strafbank.

7. Plattegronden

Figuur speelveld zoals opgenomen in de Handleiding scheidsrechters futsal juli 2011.

Figuur speelveld zoals opgenomen in Spelregels Top- en Eredivisie futsal juli 2011.

8. Speelveld (sportvloer)

Norm

- De sportvloer dient volledig dragend op de onderbouw te worden aangebracht.
- Over een afstand van 300 mm is een maximale oneffenheid van 2 mm toegestaan.
- Oneffenheden van meer dan 3 mm mogen in de sportvloer niet voorkomen.
- Een futsalvloer dient te voldoen aan NEN-EN 14904 en de daarbinnen gestelde specificaties volgens NOCNSF-US1-15, januari 2009.

Toelichting:

In de norm NOCNSF-US1-15 worden de sporttechnische normen beschreven waaraan een universele binnensportvloer moet voldoen. Futsal is een van de takken van sport die daar uitstekend op beoefend kunnen worden. Om die reden en omdat futsal nagenoeg altijd wordt beoefend in een accommodatie waar meerdere takken van sport worden beoefend is er geen aparte sportvloernorm voor futsal opgesteld.

In bovengenoemde norm worden tevens de classificaties Klasse 1, Klasse 2 en Klasse 3 beschreven, die een onderdeel van deze norm vormen. Voor een aantal sportfunctionele eigenschappen van de vloer: zoals schokabsorptie, stroefheid, glijvermogen en slijtvastheid is de kwaliteit in de normering vastgelegd, met veelal verschillende kwalificaties voor de verschillende klassen. In het algemeen staat Klasse 1 daarbij voor het type vloer dat aan de hoogst gestelde kwalificaties voldoet en prijstechnisch het hoogste kostenniveau.

Aanbevelingen

Het gebruik van hout of synthetisch materiaal wordt aanbevolen. Kunstmatige vloeren mogen worden toegestaan in wedstrijden die georganiseerd worden onder auspiciën van de KNVB.

9. De doelen

Regel(s)

- Op het midden van de beide doellijnen moet een doel zijn geplaatst. Een doel bestaat uit twee loodrecht staande palen die gemeten vanaf hun binnenzijden 3 meter van elkaar zijn verwijderd. De top van beide doelpalen is verbonden door een horizontale doellat, waarvan de onderkant zich twee meter boven de sportvloer bevindt.
- De beide doelpalen en de doellat moeten dezelfde breedte en dikte hebben, namelijk 8 centimeter.
- De voor- en achterzijden van de doelpalen moeten samenvallen met de binnen- en buitenzijde van de doellijnen.
- De doelen moeten zijn voorzien van doelnetten.
- De diepte van de doelen dient op vloerniveau tenminste 1 meter te bedragen en op 2 meter hoogte minimaal 0,80 meter .
- De doelen en doelnetten dienen te voldoen aan de norm NEN-EN 749:2004/C1:2006 en.

Toelichting:

- De kleur van het doel dient duidelijk contrasterend te zijn ten opzichte van de achtergrond. Gebruikelijk is dat de doelen zijn uitgevoerd in de kleur wit of rood-wit geblokt, afhankelijk van de muren of afscheidingen van het speelveld achter de doelen. Het doel dient duidelijk zichtbaar te zijn.
- Het doelframe moet gemaakt zijn van hout, metaal of ander goedgekeurd materiaal.
- Doelen hebben een stabiliserend systeem dat hen ervan weerhoudt te kantelen.
- De doelen mogen verplaatsbaar zijn, maar moeten tijdens de wedstrijd deugdelijk aan de sportvloer zijn verankerd en/of de achterwand, zodanig dat zij even stabiel zijn als vaste doelen.
- Netten, bij voorkeur gemaakt van hennep, jute of nylon worden bevestigd aan de achterkant van de doelpalen en de doellat. Het onderste deel van de netten wordt verbonden aan een gebogen frame of ander geschikt middel om het te ondersteunen.
- De norm NEN-EN 749 is de norm voor handbaldoelen. Doelen die aan deze norm voldoen, kunnen ook voor futsal worden gebruikt (NEN-EN 749, p.4). Er is geen aparte norm voor futsaldoelen. In de specifiek voor voetbaldoelen opgestelde norm (NEN-EN 748), wordt van andere afmetingen van het doel uitgegaan, dan de afmetingen die van toepassing zijn voor futsaldoelen.

Internationale wedstrijden

Voor Internationale wedstrijden is het gebruik van netten, gemaakt van hennep, jute of nylon verplicht.

Aanbeveling

Indien de uitloopruimte om het speelveld, conform de regels, groter is dan 1 meter dienen bij voorkeur doelen met een grotere diepte dan 80 centimeter ter hoogte van de doellat en 100 centimeter op sportvloerniveau te worden gehanteerd.

10. Reclameborden

Regel(s)

- Reclameborden dienen op tenminste twee meter buiten het speelveld te zijn geplaatst.

Toelichting:

Van toepassing is de Nederlandse Reclamecode (zie www.reclamecode.nl). Elke reclame-uiting dient in overeenstemming te zijn met de wet, de waarheid, de goede smaak en het fatsoen en naar vorm en inhoud niet strijdig te zijn met het algemeen belang, de openbare orde en de goede zeden. Reclame mag niet nodeloos kwetsend zijn, noch een bedreiging inhouden voor de geestelijke en/of lichamelijke volksgezondheid. Zo is het maken van reclame voor tabaksproducten en alcohol houdende dranken aan banden gelegd (Reclamecode voor alcoholhoudende dranken en de Reclamecode voor tabaksproducten). Ten aanzien van de hoeveelheid reclame-uitingen bij televisieopnamen gelden de voorschriften van het Commissariaat voor de Media. Globaal komt dit neer op één rij gelijkvormige reclameborden rond het speelveld waarbij de borden maximaal 1.00 meter hoog mogen zijn. Overtollige reclame moet soms worden afgeplakt of worden verwijderd. Reclameborden mogen geen scherpe of uitstekende delen bezitten waaraan toeschouwers of sporters zich kunnen verwonden. Voor het aanbrengen van reclameborden kan toestemming van de gemeente nodig zijn.

11. Wedstrijdklok en scorebord

Regel(s)

- Een wedstrijdklok of scorebord dient op een afstand van tenminste 2 meter van het speelveld te worden geplaatst.

Toelichting:

Er zijn verder geen reglementaire voorschriften met betrekking tot het plaatsen van een scorebord of wedstrijdklok.

Aanbeveling

De voorkeur gaat uit naar een scorebordinstallatie in combinatie met elektronische klok. Eventueel mag dit ook een tafelmodel zijn en geplaatst worden op de tafel voor de tijdwaarnemer.

12. Tribune

Indien in de wedstrijdruimte een tribune wordt opgenomen dan dient rekening te worden gehouden met dat:

- de afstand van de voorzijde van een tribune tot de grenslijnen van het speelveld minimaal 2 meter dient te bedragen,
- de vrije ruimte tussen rijen achterelkaar geplaatste zitplaatsen minimaal 0,40 meter dient te bedragen, gemeten tussen de loodlijnen op de elkaar dichtst naderende gedeelten van de rijen (waarbij bij zelf opklappende stoelen wordt gerekend met de ruimte, met de stoelen in opgeklapte toestand),
- dat een rij zitplaatsen, die slechts aan één zijde aan een looppad of uitgang ligt, niet meer dan 8 zitplaatsen mag omvatten. Wanneer aan twee zijden een looppad of uitgang aanwezig is mag een rij zitplaatsen:
- maximaal 16 zitplaatsen omvatten, bij aanwezigheid van een vrije loopruimte (trap) tussen de achter elkaar geplaatste rijen van 0,40 tot maximaal 0,45 m en een minimale breedte van het aan beide zijde aanwezig zijnde looppad of uitgang van 0,6 m;
- maximaal 32 zitplaatsen omvatten, bij aanwezigheid van een vrije loopruimte (trap) tussen de achter elkaar geplaatste rijen van tenminste 0,46 m en een minimale breedte van het aan beide zijde aanwezig zijnde looppad of uitgang van 0,6 m;
- maximaal 50 zitplaatsen omvatten, bij aanwezigheid van een vrije loopruimte (trap) tussen de achter elkaar geplaatste rijen van tenminste 0,46 m en een minimale breedte van het aan beide zijde aanwezig zijnde looppad of uitgang van 1,1 m.

Toelichting:

Het aantal op te nemen zitplaatsen is afhankelijk van de situatie. Voor het oppervlak van een zitplaats kan van een breedte van 50 cm en een diepte van 40 cm worden uitgegaan. Bij maximaal 16 zitplaatsen naast elkaar en aan beide zijden een trap kan van een hoogteverschil tussen de rijen zitplaatsen van 40 centimeter en een zitplaatsdiepte inclusief de daarvoor aanwezige vrije ruimte van 80 centimeter worden uitgegaan. De hier op aansluitende trappen hebben dan een op – en aantrede van respectievelijk 20 en 40 centimeter.

Tribunes mogen zich tijdens het gebruik niet kunnen verplaatsen of overhellen of iets dergelijks. Tribunes van meer dan vier rijen met meer dan vier zitplaatsen, dienen, bij een capaciteit van meer dan 100 zitplaatsen te zijn gekoppeld of aan de vloer bevestigd, zodanig dat deze niet kunnen verschuiven of omvallen als gevolg van gedrang. In verband met de veiligheid van de gebruiker van de tribune dient aan de kopzijden van de tribune van meer dan vier rijen achter elkaar een hekwerk te worden geplaatst van minimaal 1,00 m hoog. Bij een plaatsing van de tribune op verdieping dient deze aan voorzijde grenzend aan de zaal te worden voorzien van een hekwerk met een hoogte van 1,00 m.

Aanbeveling

Bij een uitsluitend voor futsal te gebruiken accommodatie mag het publiek niet vanaf de tribune het speelveld kunnen betreden.

Toelichting:

De tribune staat buiten de obstakelvrije uitloopruimte. Indien de tribune wordt geplaatst op de begane grond, moet van te voren worden bepaald of toeschouwers voor de tribune langs moeten kunnen lopen. Als dat niet het geval is kan de tribune, direct grenzend aan de uitloopruimte worden geplaatst. Tussen sportvloer inclusief uitloopstrook en tribune wordt een borstwering of stevig hekwerk aangebracht en de toeschouwers verlaten de tribune aan zij of achterkant. Indien voor de eerste zitrij een looppad buiten de obstakelvrije uitloop wordt vrij gehouden, moet tussen speelvelduitloop en looppad een hek of borstwering worden opgenomen.

13. Speelveldverlichting

Regel(s)

- De gemiddelde horizontale lichtsterkte op het speelveld dient minimaal 500 lux in gebruikstoestand te bedragen, met een gelijkmatigheid van minimaal 0,7 (Emin:Egem).

Toelichting:

Bij een nieuwe lichtinstallatie moet rekening worden gehouden met een verouderingsfactor van 1,25.

Aanbeveling:

Voor trainingssituaties kan met minder worden volstaan. Een lichtniveau van ongeveer 350 lux is daarbij voldoende. Derhalve wordt het aanbrengen van schakelbare verlichting aanbevolen.

Eredivisie, eerste divisie en Internationale wedstrijden

- Voor de ere-, en eerstedivisie moet van een gemiddelde horizontale lichtsterkte op het speelveld van minimaal 750 lux in gebruikstoestand worden uitgegaan, met een gelijkmatigheid van minimaal 0,7 (Emin:Egem).

Voor uitgebreide informatie en de technische eisen wordt verwezen naar de Aanbeveling voor Verlichting van sportaccommodaties (versie binnensporten) van de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde. Deze en andere brochures kunnen (zij het niet kosteloos) worden opgevraagd bij de NSVV. Zie voor nadere informatie www.nsvv.nl.

14. Kleedgelegenheid

Regels

- Bij het spelen van wedstrijden moeten teams kunnen beschikken over afzonderlijke, afsluitbare, kleed/wasruimten.
- In de kleedkamer of in de directe nabijheid dienen voldoende toiletvoorzieningen aanwezig te zijn.
- De oppervlakte van een kleedruimte bedraagt minimaal 12m² met een minimumbreedte van 3 meter, de oppervlakte van een wasruimte minimaal 10 m².
- Voor de scheidsrechter(s) dient voldoende en afzonderlijke kleed-, was- en toiletgelegenheid aanwezig te zijn.
- De kleedruimte dient qua inrichting, afmetingen en uitvoering te voldoen aan de geldende richtlijnen, zoals onder meer opgenomen in het Bouwbesluit.

Aanbeveling

Om een snelle doorstroming tussen wedstrijden mogelijk te maken, moeten per veld bij voorkeur vier kleedwasruimten aanwezig zijn.

OMS-sporthal

Wanneer het futsalveld in een OMS sporthal is opgenomen, gelden de regels zoals die voor een dergelijke accommodatie zijn opgesteld. Bij zo'n accommodatie zijn in de regel minstens vier en vaak zelfs zes kleed-/wasruimten met een minimale netto vloeroppervlakte van 20 m² per kleedruimte aanwezig. Tevens is dan voorzien in scheidsrechtersruimten.

15. Gebouw overig

Normen

- In een futsalaccommodatie dient een massage-/EHBO-ruimte aanwezig te zijn.
- Er dient een beheerdersruimte met een netto oppervlakte van minimaal 10 m² aanwezig te zijn.
- Er dient in toiletten te zijn voorzien.

Toelichting:

Voor de inrichting en uitvoering van de massage-/EHBO-ruimte evenals de bepaling van het aantal op te nemen toiletten wordt verwezen naar de brochure *Voordat u gaat bouwen...* (KNVB 2000). Vanuit de beheerdersruimte, gelegen nabij de entree, is zicht op loopwegen van sporters en publiek. De ruimte is voorzien van een telefoonaansluiting.

OMS-sporthal

Wanneer het futsalveld in een OMS sporthal is opgenomen, gelden de regels zoals die voor een dergelijke accommodatie zijn opgesteld. In zo'n accommodatie is ook voorzien in de voor futsal noodzakelijk aanwezige ruimten, zoals massage/EHBO en toiletvoorzieningen.

In de meeste situaties zal van een voor meerdere takken van zaalsport te gebruiken accommodatie sprake zijn. In die gevallen waar gekozen wordt voor het realiseren van een zelfstandige futsalaccommodatie, ligt het het meest voor de hand deze te combineren met een veldvoetbal accommodatie. In zo'n situatie zal veelal reeds in club- en kleedgebouwen zijn voorzien. Afhankelijk van de situering van de zaal op het voetbalcomplex en de gebruiksmomenten van zaal en voetbalvelden kan eventueel van dezelfde (kleed)voorzieningen gebruik worden gemaakt. Bij gelijktijdig gebruik zullen evenwel aparte voorzieningen moeten worden opgenomen.

In de situatie waar van een 'stand alone' futsalaccommodatie wordt uitgegaan, zal in ieder geval tenminste in kleed-/wasruimte, massage-/EHBO-ruimte en toiletten moeten zijn voorzien. Hiervoor wordt verwezen naar de bovengenoemde brochure.

Toegankelijkheid

Het complex dient op zodanige wijze te zijn ontworpen dat het bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar is voor mindervalide gebruikers (sporters, leiders en bezoekers), zowel voor actief als passief gebruik. Voor gebouwen geldt het Bouwbesluit als de ondergrens voor toegankelijkheid. Indien een hoger niveau gewenst is kan in het Programma van Eisen de norm NEN 1814 van toepassing worden verklaard. Indien de verwachting is dat de accommodatie met regelmaat wordt gebruikt door sporters met een beperking wordt geadviseerd om het 'Handboek voor Toegankelijkheid' (ISBN 978-90-6228-684-3) te hanteren.

16. Parkeergelegenheid

Aanbevelingen

Bij het ontwerpen van een zelfstandige futsalaccommodatie dient rekening te worden gehouden met parkeerfaciliteiten voor:

- auto's
- fietsen, bromfietsen en scooters
- minder-validen
- touringcars

De KNVB heeft geen eigen kwantitatieve normering en volstaat met een kwalitatieve benadering van de behoeftevraag. Voor informatie over parkeernormen wordt verwezen naar de CROW-publicatie 182: Parkeerkerncijfers: basis voor parkeernormering van september 2008 (zie www.crow.nl) en de KNVB-brochure Kwaliteitsnormen voetbalaccommodatie.

Wanneer het futsalveld in een OMS sporthal is opgenomen, gelden de regels zoals die voor een dergelijke accommodatie zijn opgesteld. Bij zo'n accommodatie is in de regel ook voorzien in parkeergelegenheid.

17. Aansprakelijkheidsaspecten

Met betrekking tot aansprakelijkheid op en rond een futsalaccommodatie stelt de KNVB dat de eigenaar/verhuurder van een futsalaccommodatie voldoende en adequate maatregelen moet treffen om een veilig sportgebruik voor de huurder te kunnen garanderen. Het is de eigenaar/verhuurder die de locatie, situering en omgeving van een futsalaccommodatie bepaalt en de accommodatie inricht. De (zaal)voetbalvereniging/huurder heeft, tenzij ze zelf eigenaar is, daar weinig invloed op. Om milieuhinder en andere overlast te beperken beveelt de VNG aan geen bewoning binnen 50 meter van de begrenzing van een sportaccommodatie te realiseren. De KNVB onderschrijft deze richtlijn.

De eigenaar/verhuurder dient ook de omgeving (bewoners, ed.) van een sportaccommodatie te vrijwaren van hinder of gevaar welke mogelijk door het sportgebruik worden veroorzaakt. Indien de locatiekeuze meebrengt dat niet kan worden volstaan met standaard oplossingen moeten aanvullende voorzieningen worden getroffen. Wat de aansprakelijkheid in geval van schade betreft zal er doorgaans meer nodig zijn dan alleen maar schade. Er moet ook sprake zijn van schuld, van enige mate van verwijtbaarheid. Zeker waar de locatiekeuze tot bedreigingen voor de omgeving leidt is de eigenaar/verhuurder van het sportpark de eerst verantwoordelijke om adequate voorzieningen te treffen om daarmee het eigen risico en dat van de huurder te beperken. Het behoort tot de normale rechtsregels dat een huurder het gehuurde kan gebruiken voor het doel waarvoor het wordt verhuurd.

Geadviseerd wordt bij schade deze direct te melden bij de verzekering zonder echter de aansprakelijkheid te erkennen. Meestal is de vereniging helemaal niet aansprakelijk.

DISCLAIMER

Alle rechten voorbehouden. Hoewel bij deze uitgave de uiterste zorg is nagestreefd, kunnen fouten en onvolledigheden niet geheel worden uitgesloten. KNVB en/of de samenstellers aanvaarden derhalve geen enkele aansprakelijkheid, ook niet voor directe of indirecte schade, ontstaan door of in verband houdend met toepassing van deze gepubliceerde uitgave.

WEBSITES

www.knvb.nl